

ANNA JAKUBOWICZ-BRYX

ZDOBYWANIE I BUDOWANIE AUTORYTETU PRZEZ NAUCZYCIELI WCZESNEJ EDUKACJI

1. NAUCZYCIEL WCZESNEJ EDUKACJI I JEGO CECHY OSOBOWE

Swoistość zawodu nauczyciela, zwłaszcza nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej, wiąże się z ogromną odpowiedzialnością, dynamiką, zmianami sytuacji edukacyjnych. Ma on do wykonania poważne zadania – to on jest twórcą jakości życia swoich uczniów, przyszłych pokoleń. Własny przykład, a co za tym idzie, jego oddziaływanie, buduje szereg umiejętności, zdolności, właściwości oraz cech osobowości, zadań i funkcji nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. O specyfice zjawiska autorytetu nauczyciela czytamy: „nauczyciel poprzez kształcenie swoich kompetencji emocjonalnych staje się również autorytetem dla ucznia. Źródła autorytetu nauczyciela tkwią w sferze wartości niematerialnych, u jego podstaw leżą ideały pedagogiczne, efektywność nauczania, osobowość, charyzma, empatia, otwarcie na młodego człowieka”¹. Właściwości osobowe wychowawcy, jego rola, znaczenie oraz uznanie w szeroko pojętej edukacji wczesnoszkolnej, pozwala uznać, że za pośrednictwem tychże czynników oddziałuje on własnym przykładem na swoich podopiecznych.

Osoba i osobowość nauczyciela, jego światopogląd, etyka zawodowa, akceptowany system wartości, przygotowanie i umiejętności zawodowe,

---

Dr ANNA JAKUBOWICZ-BRYX – Zakład Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, ul. Jana Karola Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz, e-mail: annabryx@ukw.edu.pl

¹ E.I. L a s k a, *Nauczyciel wobec wczesnej edukacji dzieci*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2007, s. 233-234.

a w konsekwencji jego autorytet, odgrywają decydującą rolę w procesie kształcenia oraz wychowania. Charakterystyczne cechy i właściwości rozwojowe dzieci w młodszym wieku szkolnym wymagają swoistego, specyficznego podejścia pedagogicznego nauczyciela, który winien być odpowiednio przygotowany zarówno od strony merytorycznej, jak i psychologicznej. Nasuwa się zatem pytanie dotyczące kształtowania się autorytetu nauczyciela klas początkowych, a mianowicie, jaki nauczyciel odpowiada małym uczniom oraz jakiego nauczyciela młodzi uczniowie uznaliby za swój autorytet?

Nie ma żadnych wątpliwości co do tego, że własny przykład nauczyciela ma poważny wpływ na funkcjonowanie dziecka w szkole. Pozytywny obraz nauczyciela oraz jego działań wpływa na motywację dziecka do aktywnego uczestnictwa w zajęciach. Co za tym idzie, brak nadmiernego, paraliżującego stresu pozwala dziecku na kreatywne podejście do stawianych mu zadań. Ma to swoje konsekwencje w pozytywnym radzeniu sobie z wymaganiami edukacyjnymi.

Słowo „autorytet” oznacza wpływ. W każdej cywilizowanej społeczności obecność wychowawców, nauczycieli, mentorów czy wzorców jest nieodzownym elementem jej istnienia oraz rozwoju. Autorytet nauczyciela składa się z cech jego charakteru i osobowości, jak również talentu pedagogicznego, wzbudzania zainteresowań i zapału do nauki, a także w pozytywnym obcowaniu z dziećmi. I. Jazukiewicz, pisząc o roli autorytetu nauczyciela, podkreśla, że „na uwagę zasługują co najmniej trzy koncepcje wyjaśniania jego istoty:

- 1) jako zjawiska społecznego; jest to analiza autorytetu z perspektywy przedmiotowej: kto uznaje autorytet,
- 2) jako cechy osobowej; analiza z perspektywy podmiotowej: kto ma autorytet,
- 3) jako skutku określonej relacji interpersonalnej; analiza z perspektywy dwupodmiotowej: kto ma autorytet i ze względu na co oraz kto uznaje autorytet i dlaczego”².

Rozpatrując poszczególne aspekty zjawiska autorytetu, można zauważyć, że „autorytet nauczyciela wyjaśniany w kategorii cechy osobowej ma niestopniowalny charakter. Autorytet rozpatrywany w kategorii zjawiska może mieć różne nasilenie, natomiast jako relacja – większy lub mniejszy zakres. Jednym z następstw oddziaływania autorytetu nauczyciela jest proces iden-

---

² I. J a z u k i e w i c z, *Autorytet nauczyciela*, Kraków: Impuls 1999, s. 25.

tyfikacji. W przypadku autorytetu-zjawiska występuje identyfikacja z postępowaniem nauczyciela (uczeń akceptuje zachowanie nauczyciela i chce postępować w taki sam sposób). W przypadku autorytetu-cechy ma miejsce identyfikacja z osobą nauczyciela jako wzorem (uczeń podziwia cechy nauczyciela i chce być taki sam jak on). W oddziaływaniu autorytetu rozumianego jako skutek określonej relacji obie formy identyfikacji współwystępują ze sobą³.

Dzięki wartościom, które człowiek rozumie, przeżywa oraz doświadcza, odnajduje on sens własnego życia. Każda osoba w pełnej, zdrowej oraz rozwojowo realizowanej egzystencji potrzebuje uczestniczenia w świecie sensu i wartości. Obie te rzeczywistości są ze sobą powiązane. Koncepcja nauczyciela wczesnej edukacji, jako człowieka budującego wartości egzystencjalne⁴, stanowi podstawę kreowania własnego życia. Stanowi ona dla przyszłego nauczyciela ostoję lub też punkt oparcia w różnych warunkach jego życia, szczególnie stresu, niepewności.

Do zaistnienia relacji autorytetu niezbędne są następujące warunki:

„1. obecność nauczyciela reprezentującego określone wartości (np. kompetencje zawodowe, sposób myślenia, umiejętność komunikowania się),

2. obecność ucznia (lub uczniów), który spostrzega owe wartości i odbiera ich wpływ na siebie lub innych jako cenny i pożądanym,

3. odbiór wpływu tych wartości jest dobrowolny i przynajmniej częściowo uświadamiany przez ucznia,

4. uczeń ma zaufanie do nauczyciela oraz darzy szacunkiem jego osobę. Biorąc pod uwagę, że wychowanie jest realizacją wpływów, można uznać, że nauczyciel ma władzę i wpływ na uczniów”⁵.

W literaturze pedagogicznej odnaleźć możemy różnego rodzaju kryteria wyróżniania autorytetów, np. „ze względu na zasięg wpływów nauczyciela ujmuje się to zagadnienie w szerszym lub węższym znaczeniu. Przy pierwszym ujęciu chodzi o wpływ nauczyciela o zasięgu szerszym niż teren szkoły. W tym przypadku pod uwagę brane jest środowisko społeczne, które najczęściej różnicuje się na wiejskie i miejskie”⁶. Jest to autorytet środowiskowy,

---

³ Tamże, s. 26.

⁴ A. Korzeniicka-Bondar, *Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej jako człowiek budujący. Warunki i możliwości jego kształcenia w uniwersytecie*, Białystok: Trans Humana 2006, s. 16.

⁵ J a z u k i e w i c z, *Autorytet nauczyciela*, s. 26.

⁶ E. B a d u r a, *Emocjonalne uwarunkowania autorytetu nauczyciela*, Warszawa: WSiP 1981, s. 44.

czyli taki, którym nauczyciel cieszy się, przynależąc do danego kręgu środowiskowego. Z kolei „przy węższym ujęciu chodzi o zasięg wpływu nauczyciela na terenie szkoły, a właściwie w grupie uczniów (klasie), w której nauczyciel prowadzi zajęcia dydaktyczno-wychowawcze”⁷. Można zatem stwierdzić, że podstawą takiego różnicowania są właściwości nauczyciela, warunkujące jego oddziaływanie wychowawcze.

Podstawą autorytetu nauczyciela oprócz gruntownej wiedzy są umiejętności dydaktyczne oraz wysoka kultura osobista. Powinien wzbogacać swoją wiedzę teoretyczną, doskonalić metody pedagogiczne, rozwijać własną kulturę i zapobiegać rutynie, odznaczać się umiejętnością koleżeńkiego współżycia, wysokim poziomem moralnym, być aktywnym działaczem społecznym. Ważne jest także, by podnosił na wyższy poziom własną świadomość społeczną oraz obywatelską. Powinien jak najczęściej znajdować czas na czytanie literatury pięknej i popularnonaukowej oraz korzystać z rozrywek kulturalnych.

Jak wiemy, nauczyciel jest wzorem osobowym dla swoich uczniów. Nie jest zatem prawdą, że naucza tylko swojego przedmiotu. Nauczyciel uczy uczniów w dużej mierze życia poprzez kształtowanie dość skomplikowanej struktury osobowości młodego człowieka. Z pewnością nie chodzi o to, by uczniowie byli klonami swoich nauczycieli. Istotne jest, że tylko taki nauczyciel ma szansę być dobrym wychowawcą, który jest spójny wewnętrznie, to znaczy jego działania są zgodne z głoszonymi przezeń wartościami. Wszyscy „jesteśmy nośnikami wzorów i antywzorów. W związku z czym pierwsze chcemy naśladować, a drugie negować. Przyjmowana postawa pedagogiczna może być uświadomiona przez danego nauczyciela lub też nie. Im bardziej nauczyciel jest świadom tego, dlaczego jest takim, a nie innym wychowawcą, tym bardziej kontroluje swoje zachowania i może ocenić, jaki to ma wpływ na wychowanków oraz czy ten wpływ jest przez niego naprawdę chciany”⁸.

Obraz nauczyciela, jego własny przykład, ma niewątpliwie znaczny wpływ na funkcjonowanie dziecka w szkole. Rozpoczynające naukę szkolną dziecko kreuje własny obraz nauczyciela. Od nauczyciela zatem zależy, jaki obraz dziecko utrwali. To nauczyciel jest twórcą swego autorytetu, którego nie może sam otrzymać, nikt nie jest też w stanie wyposażyć kogokolwiek w au-

---

⁷ Tamże, s. 45.

⁸ T. G a r s t k a, J. M a r s z a ł e k, *Nauczyciel na starcie. Rozwój zawodowy nauczyciela*, Warszawa: Wydawnictwa CODN 2000, s. 36.

torytet. Autorytet kreuje się samemu, tworzy się go we własnym zakresie, buduje się go oraz walczy, aby go nie stracić.

O autorytet powinien zadbać nie tylko nauczyciel, lecz także rodzice, oraz odwrotnie, nauczyciel dbać powinien o autorytet rodziców. W działalności pedagogicznej z dziećmi w młodszym wieku szkolnym bywa, że dziecko wyżej ceni polecenia nauczyciela aniżeli rodziców. Ważne, aby nie dochodziło do konfliktów autorytetu rodziców i nauczycieli. Niezbędne jest przeciwdziałanie temu poprzez współpracę wychowawczą rodziców i nauczycieli.

Posiadanie autorytetu przez nauczyciela pozostaje w związku z jego indywidualnością i wysokim stopniem samorealizacji. Jeśli nauczyciel posiada cechy postrzegane i cenione przez uczniów, to w ich opinii jest on indywidualnością godną naśladowania. W takiej sytuacji posiadanie i bycie autorytetem wzajemnie się warunkują.

Dziecko przekraczające próg szkoły niesie ze sobą bagaż doświadczeń zdobytych w ciągu pierwszych lat życia. Nauczyciel musi tę walizkę powoli otwierać, by poznawać jej niepowtarzalne wnętrza. Świadomy swojej roli wie, że dotychczasowych doświadczeń dziecka nie może już zmienić. Rozsądnie skorzysta z tej wiedzy, rozpoznając i wyjaśniając zagadki rozwojowe dziecka, podąży za dzieckiem, zgodnie z jego możliwościami, doświadczeniami, tworząc warunki sprzyjające wydobyciu tego, co w nim najcenniejsze. Dlatego tak znaczący jest pierwszy kontakt ucznia z nauczycielem.

Powszechnie znanym zjawiskiem jest umiłowanie przez dzieci w młodszym wieku szkolnym własnej wychowawczynie. Dzieci darzą ją zaufaniem i odnoszą się do niej życzliwie oraz z szacunkiem. Oddziałując zatem odpowiednio własnym przykładem, nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej głęboko zakorzenia w strukturach rozwojowych dzieci obraz idealnego nauczyciela, który w ich oczach właśnie się tworzy. Dlatego też w świetle oddziaływań za pośrednictwem autorytetu nauczyciel „coraz częściej staje się doradcą i partnerem w poszukiwaniu wartości, w zdobywaniu wiedzy i rozwoju umiejętności. Jego kultura pedagogiczna i kompetencje wpływają na rozwijanie zainteresowań i talentów wychowanków. Wszystkim jego czynnościom winna towarzyszyć refleksja pedagogiczna, która jest konieczna w poszukiwaniu coraz efektywniejszych form współdziałania”⁹.

---

⁹ J. S z e m p r u c h, *Nauczyciel w zmieniającej się szkole – funkcjonowanie i rozwój zawodowy*, Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE 2001, s. 183.

2. OPINIE NAUCZYCIELI NA TEMAT BUDOWANIA AUTORYTETU W ŚWIETLE BADAŃ WŁASNYCH

Zawód nauczyciela stawia wysokie wymagania, ponieważ znajduje się pod ustawiczną kontrolą. Każde potknięcie nauczyciela jest natychmiast dostrzegane oraz komentowane, dlatego musi być on szczególnie ostrożny, zwłaszcza że sędziami – i to surowymi – są uczniowie, których wychowuje i kształci. Łatwo można stracić u dzieci szacunek i zaufanie, ale bardzo trudno je odzyskać. Rezultaty pracy wychowawczej zależą przede wszystkim od stosunku uczniów do nauczyciela, a przede wszystkim od jego autorytetu. Autorytet nie może być sztucznie wykreowany, powinien być uznany, wybrany i zaakceptowany przez młodzież ze względu na wiedzę, kompetencje, a przede wszystkim ze względu na cechy moralne nauczyciela. Uczniom potrzebny jest osobowy wzorzec.

W celu rozstrzygnięcia kwestii, jak nauczyciel wczesnej edukacji może budować autorytet i jakie przedsięwziąć kroki w celu budowania tegoż autorytetu, podjęte zostały badania empiryczne. Celem zaprezentowanych w artykule badań jest próba ustalenia, jak przebiega oddziaływanie przez nauczycieli własnym przykładem w edukacji wczesnoszkolnej oraz jakie kompetencje, cechy osobowości i postawy nauczyciela są najważniejsze w tej kwestii. Badania dotyczyły zebrania opinii nauczycieli dotyczących ich sądów w kwestii możliwości zdobywania i budowania autorytetu. W badaniach ankietowych wzięło udział 179 nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej z województwa kujawsko-pomorskiego. Populację badawczą prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Charakterystyka badanej populacji

Wiek badanych	L	%	Stopień awansu zawodowego	L	%
do 25 lat	6	3,4	stażysta	8	4,5
26-35 lat	69	38,5	kontraktowy	26	14,5
36-45 lat	74	41,3	mianowany	68	38,0
powyżej 46 lat	30	16,8	dyplomowany	77	43,0
razem	179	100,0	razem	179	100,0

Źródło: badania własne

Jak można zauważyć, większość ankietowanych (79,8%) to osoby w wieku od 26 do 45 lat oraz nauczycielki dyplomowane i mianowane (81,0%). Zebra-

ne dane mogą wskazywać, że mamy do czynienia z pedagogami wczesnoszkolnymi o ustabilizowanej pozycji zawodowej oraz z doświadczeniem w pracy z dziećmi w młodszym wieku szkolnym. Ponieważ analiza rezultatów badań nie wykazała istotnych statystycznie różnic w stosunku do wieku czy stopnia awansu zawodowego – kolejne zestawienia odpowiedzi ankietowanych prezentowane są w artykule bez wydzielenia tych zmiennych.

Metoda modelowania, czyli metoda dawania przykładu, jest jedną z najskuteczniejszych metod wychowania. Jako pierwszą zatem poruszono kwestię zasad modelowania. Badani nauczyciele poproszeni byli o wybranie trzech zasad, które według nich powinny towarzyszyć motywowaniu uczniów do zmiany. Dane są zawarte w tabeli 2.

Tabela 2. Zasady modelowania
w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Zasada	L	%
wprowadzenie zrównoważonego systemu nagród i kar	143	80
wyrażanie empatii – okazywanie przez nauczyciela zrozumienia myślenia i odczuwania uczniów	143	80
uświadamianie uczniom niezgodności między ich własnym zachowaniem a społecznie przyjętymi zasadami funkcjonowania	125	70
angażowanie uczniów do aktywnego uczestnictwa w rozwiązywaniu własnych problemów (pokonywanie oporu)	107	60
kształtowanie u uczniów poczucia własnej skuteczności	10	10
prezentowanie przez nauczyciela swojego punktu widzenia i swoich racji bez wchodzenia w spór	0	0

Źródło: badania własne

Zestawienie wyników pokazuje, że największy odsetek nauczycieli jest przekonanych, iż zrównoważony system kar i nagród oraz wyrażanie empatii – okazywanie przez nauczyciela zrozumienia myślenia i odczuwania uczniów, to dwie najważniejsze zasady w modelowaniu. Wydaje się, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w swojej codziennej pracy używają zarówno kar, jak i nagród. Psychologowie uważają, że nagrody przynoszą lepsze rezultaty niż kary, a te ostatnie wywodzą się z behawioryzmu, od którego odchodzi się w pedagogice na rzecz humanizmu. Kolejne dwie odpowiedzi pod względem liczby uzyskanych wyborów są nieznacznie mniej istotne według ankietowa-

nych. Natomiast martwi niedoceniecie dwóch ostatnich zasad: kształtowania u uczniów poczucia własnej skuteczności oraz prezentowanie przez nauczyciela swoich racji bez wchodzenia z uczniem w spór. Może to wskazywać, że kompetencje badanych nauczycieli do tego, aby uczeń traktował ich jako wzór do naśladowania, wymagają jeszcze udoskonalenia.

Należy sądzić, że nauczyciele dokonując tych wyborów, kierowali się potrzebą zadbania o pozytywne relacje z uczniami oraz wśród uczniów. Wspieranie ich w poczuciu własnej wartości, pomaganie, a jednocześnie uczenie rozwiązywania problemów w sposób społecznie akceptowany, zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa, umiejętności panowania nad swoimi stanami uczuciowymi – to główne motywy dokonanych wyborów. Wprowadzenie zrównoważonego systemu kar i nagród mobilizuje, nie ogranicza rozwoju ucznia, kształtuje poczucie własnej skuteczności, a jednocześnie wyznacza granice postępowania, których nie należy przekraczać.

Ważne było również uzyskanie opinii nauczycieli wczesnej edukacji o tym, jakie kompetencje uważają za najważniejsze w swojej pracy, które pomagają im w zdobywaniu i budowaniu autorytetu. Dane prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Najważniejsze kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w ich opinii

Najwyżej oceniane kompetencje	L	%
Umiejętności wychowawcze	125	70
Umiejętności interpersonalne	143	80
Cechy osobowościowe	143	80
Przygotowanie metodyczne i merytoryczne	125	70

Źródło: badania własne

Analizując zebrane dane, można zauważyć, że najważniejszymi kompetencjami dla badanych nauczycieli są kompetencje interpersonalne i cechy osobowościowe. Niewiele mniejsza liczba ankietowanych wskazała za ważne również kompetencje wychowawcze oraz metodyczne. Takie zestawienie wyników może świadczyć, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej równą wagę w swojej pracy przykładają do sfery dydaktycznej, jak i wychowawczej. Domniemywać można, że świadomość silnego oddziaływania własnym przykładem jest według badanych nauczycieli elementem kompetencji wychowawczych.

Niezwykle ważnym zagadnieniem, dotyczącym każdego niemal zawodu, jest spełnienie zawodowe, które jest istotnym elementem świadomego oddziaływania przez nauczycieli na otoczenie. Opinie w sprawie spełnienia zawodowego badanych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej ukazuje tabela 4.

Tabela 4. Spełnienie zawodowe nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej

Kategorie odpowiedzi	L	%
Zdecydowanie tak	59	33
Tak	75	42
Raczej tak	45	25
Nie	0	0
Raczej nie	0	0
Zdecydowanie nie	0	0
Ogółem:	179	100

Źródło: badania własne

Spełnienie zawodowe w pracy nauczyciela, zwłaszcza edukacji wczesnoszkolnej, ma niezwykle znaczenie dla niego samego, dla edukacji samej w sobie, ale ponad wszystko dla podmiotu, którym jest dziecko-uczeń. Badania jednoznacznie wskazują na prawdziwość tego założenia. Większość ankietowanych twierdzi, że są spełnieni zawodowo. Trzeba zatem być spełnionym zawodowo i czerpać radość z wykonywanych obowiązków, chcąc oddziaływać odpowiednio własnym przykładem w edukacji wczesnoszkolnej.

Nauczyciel spełniony w swoim zawodzie ma potencjał oddziaływania na swoich podopiecznych. Zastanawia zatem, czy taki nauczyciel ma świadomość posiadania wśród swoich podopiecznych autorytetu. Opinie w tym zakresie prezentuje kolejne zestawienie.

Tabela 5. Świadomość posiadania autorytetu w opinii swoich wychowanków

Kategorie odpowiedzi	L	%
Zdecydowanie tak	45	25
Tak	75	42
Raczej tak	59	33
Nie	0	0
Raczej nie	0	0
Zdecydowanie nie	0	0
Ogółem:	179	100

Źródło: badania własne

Kwestia świadomości posiadania autorytetu nauczyciela w opinii uczniów przedstawia się w świetle wyników badań w sposób jednoznaczny. Wszyscy ankietowani stwierdzili, że ich wychowankowie uważają swojego nauczyciela za autorytet. O zdecydowanym posiadaniu autorytetu opowiedziało się 25% ankietowanych. Natomiast brak odpowiedzi w kategoriach poświadczających brak autorytetu świadczyć może o wysokiej samoocenie. Należy sądzić, że taki wynik pozwala im na poprawne oddziaływanie własnym przykładem jako nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

Nauczyciele opowiadają się za tym, że mają autorytet wśród swoich uczniów, a istotna jest również siła zjawiska autorytetu, jakim darzą nauczyciela uczniowie. Poglądy ankietowanych w tej kwestii pokazuje zestawienie w tabeli 6.

Tabela 6. Siła zjawiska autorytetu w opinii nauczycieli

Kategorie odpowiedzi	L	%
Zdecydowanie silny	29	16
Silny	75	42
Raczej silny	75	42
Słaby	0	0
Raczej słaby	0	0
Zdecydowanie słaby	0	0
Ogółem:	179	100

Źródło: badania własne

O sile wpływu własnego autorytetu na swoich wychowanków ankietowani nauczyciele opowiadali się na tym samym poziomie, co w przypadku świadomości posiadania tegoż. Największa grupa ankietowanych skłaniała się w swoich poglądach do kategorii „silny” oraz „raczej silny” poziom oddziaływania zjawiska autorytetu. W żadnym przypadku zjawisko autorytetu nauczyciela wśród opinii swoich wychowanków nie było zjawiskiem słabym. Można zatem sądzić, że badani nauczyciele są w pełni świadomi możliwości, jakie daje postrzeganie ich przez uczniów jako autorytetu.

*

Świadomość oddziaływania na uczniów poprzez prezentowane postawy i zachowanie skłania do dbałości o kulturę osobistą, schludny wygląd, wysoki poziom umiejętności interpersonalnych oraz wyznawane wartości. Do najistotniejszych składników kompetencji, które powinny towarzyszyć motywowaniu uczniów do zmian, jest angażowanie uczniów do aktywnego uczestnictwa w rozwiązywaniu własnych problemów, okazywanie zrozumienia, wspieranie, kształtowanie poczucia własnej skuteczności. Uczniowie cenią swojego nauczyciela za zaspokojenie potrzeby uznania, sprawiedliwości i bezpieczeństwa.

Podsumowując rozważania dotyczące zdobywania i budowania autorytetu przez nauczycieli wczesnej edukacji, można stwierdzić, że mają oni szereg niezbędnych i wartościowych cech osobowości, charakteryzują się wieloma pożądanymi postawami, są kompetentni w różnych obszarach, a także doskonałą swoje wnętrza i umiejętności. Mogą więc w dużym stopniu prawidłowo oddziaływać własnym przykładem. Niezbędne jest jednak ciągłe rewidowanie swoich kompetencji wychowawczych na drodze autorefleksji, w rezultacie której zaplanują ciągły ich rozwój. Niepodważalny jest fakt, że „pierwsze lata szkolne decydują w szerokim zakresie o stosunku dziecka do dalszej nauki. Dostarczają mu elementarnej wiedzy o świecie, wyposażają w wiadomości i umiejętności niezbędne w klasach wyższych, kształtują jego charakter. Dlatego też do pracy z dziećmi w młodszym wieku szkolnym nauczyciel powinien być wszechstronnie przygotowany. Bowiem od jego umiejętności, predyspozycji osobowościowych i kunsztu dydaktycznego zależy, w jakim stopniu kształcenie elementarne spełni swoją doniosłą rolę”¹⁰.

---

¹⁰ A. J a k u b o w i c z - B r y x, M. P l e n k i e w i c z, *Kompetencje dydaktyczne*

Wyniki prowadzonych badań pokazały, że za budowanie autorytetu w edukacji wczesnoszkolnej odpowiada akceptowanie i pochwalanie zachowań naśladowczych uczniów. Postępowanie nauczyciela jest cenione przez społeczność, w której znajduje się uczeń akceptujący postępowanie wychowawcy, gdzie nauczyciel jest ważną postacią dla ucznia. Zdaniem badanych, na stopień wielkości autorytetu wpływają takie zależności, jak: kształtowanie u uczniów własnej skuteczności w działaniu, wyrażanie empatii przez nauczyciela w stosunku do uczniów, uświadamianie niezgodności zachowania uczniów wobec obowiązujących norm, przedstawienie przez nauczyciela własnego poglądu, punktu widzenia oraz stosowanie przez nauczyciela zrównoważonego systemu karania i nagradzania.

Osobowość wychowawcy, jego znajomość wychowanków i emocjonalna więź z nimi mają decydujące znaczenie w kwestiach porozumiewania się i kształcenia, szczególnie właśnie w kontaktach z najmłodszymi dziećmi u progu ich kariery szkolnej. Nauczyciel nawet słabiej przygotowany w zakresie swojego przedmiotu, ale dzięki swojej osobowości podchodzący entuzjastycznie do swojej pracy, lubiący kontakt z dziećmi, wywrze większy i trwalszy wpływ na rozwój ucznia i jego aktywność życiową. Na nauczycielu spoczywa ogromna odpowiedzialność. Ważne jest, aby był tego świadomy i realizował swoje przekonania, zaszczepiając w uczniach chęć poznawania i przeżywania świata. Nauczyciel świadomy swojego wyboru powinien doskonalić się zawodowo, aby zdobywać nowe doświadczenia, wiedzę, którymi mógłby dzielić się ze swoimi podopiecznymi.

BIBLIOGRAFIA

- B a d u r a E.: Emocjonalne uwarunkowania autorytetu nauczyciela, Warszawa: WSiP 1981.
- G a r s t k a T., M a r s z a ł e k J.: Nauczyciel na starcie. Rozwój zawodowy nauczyciela, Warszawa: Wydawnictwa CODN 2000.

---

nauczycieli wczesniej edukacji, w: Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w warunkach przemian początku XXI wieku, red. A. Jakubowicz-Bryx, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej 2004, s. 25.

- J a k u b o w i c z - B r y x A., P l e n k i e w i c z M.: Kompetencje dydaktyczne nauczycieli wczesnej edukacji, w: Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w warunkach przemian początku XXI wieku, red. A. Jakubowicz-Bryx, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej 2004.
- J a z u k i e w i c z I.: Autorytet nauczyciela, Kraków: Impuls 1999.
- K o r z e n i e c k a - B o n d a r A.: Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej jako człowiek budujący. Warunki i możliwości jego kształcenia w uniwersytecie, Białystok: Trans Humana 2006.
- L a s k a E.I.: Nauczyciel wobec wczesnej edukacji dzieci, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2007.
- S z e m p r u c h J.: Nauczyciel w zmieniającej się szkole – funkcjonowanie i rozwój zawodowy, Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe FOSZE 2001.

GETTING AND BUILDING THE AUTHORITY OF THE TEACHERS OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION

S u m m a r y

Throughout centuries an endless longing for a perfect teacher characterised by rich personality and an ability to leave an impress on students' mental traits can be observed. The primary task of a teacher is preparing the young generation for work and life in a society. The work of an early-school teacher poses great challenges. The tasks and roles which are not easy to cope with require special expertise as they pertain to various spheres of a child's life. All actions undertaken by a teacher have to take a student into account. Therefore, influencing a student through one's own example is inevitable. As an educator, a guide in the world of a child's education and a person who influences pupils a teacher is obliged to educate the young in the spirit of peace, tolerance, responsibility and freedom as per the adopted social standards and norms. Consequently, the article is an attempt to answer the following question: How early education teachers can acquire and build authority?

Key words: early school education, building the authority, teacher of early education.

**ZDOBYWANIE I BUDOWANIE AUTORYTETU
PRZEZ NAUCZYCIELI WCZESNEJ EDUKACJI****S t r e s z c z e n i e**

Przez stulecia zaobserwowano nieskończoną tęsknotę za idealnym nauczycielem, charakteryzującym się bogatą osobowością i zdolnością do oddziaływania na cechy psychiczne uczniów. Podstawowym zadaniem nauczyciela jest przygotowanie młodego pokolenia do pracy i życia w społeczeństwie. Praca nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej stawia wielkie wyzwania. Zadania i role, które nie są łatwe do sprostania, wymagają specjalistycznej wiedzy, gdyż odnoszą się do różnych sfer życia dziecka. Wszystkie zmagania podejmowane są przez nauczyciela w kontekście własnych wychowanków. Dlatego wpływanie na postawę ucznia przez własne zachowania jest nieuniknione. Jako pedagog, przewodnik w świecie edukacji dziecka i osoba, która wpływa na uczniów, nauczyciel zobowiązany jest edukować młodych w duchu pokoju, tolerancji, odpowiedzialności i wolności zgodnie z przyjętymi standardami społecznymi i normami. W związku z tym artykuł jest próbą odpowiedzi na następujące pytanie: jak nauczyciele wczesnej edukacji mogą zdobywać i budować autorytet?

Słowa kluczowe: wczesna edukacja, budowanie autorytetu, nauczyciel wczesnej edukacji.